

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Jild 3, Son 12/1

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 12/1 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳақимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Тошкент давлат юридик университети.

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги

педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

<i>Елмуратов Икматулла Гайбуллаевич</i> ҚОРАҚАЛПОҒИСТОНДАГИ БИРИНЧИ ТАДҚИҚОТ ИНСТИТУТИ ТАРИХИ (1931-1936 ЙИЛЛАР)	12-18
<i>Qitaybekov Azizbek Kenesbek o'g'li</i> QORAQALPOG'ISTONDA HAVO TRANSPORTINING SHAKLLANISHIDA "DOBROLET" AKSIYADORLIK JAMIYATINING O'RNI	19-23
<i>Nawrizbaeva Nurjamal Qudaybergenovna</i> QORAQALPOQLARNING GILAMCHILIGI BILAN BOG'LIQ VA'ZI MAROSIMLAR	24-29
<i>Сайдуллаев Фаррух Умедулло ўғли</i> МУҲАММАД ҲАКИМ ТЕРМИЗИЙНИНГ ЭТНОЛОГИК ВА ЭТНОГРАФИК ТАДҚИҚОТЛАРИ	30-35
<i>Berdiqulov Mirolim Tugalvoyevich</i> ТО'ДА-1 NEOLIT MAKONINING O'ZBEKISTON TOSH DAVRI ARXELOGIYASINI O'RGANISHDAGI O'RNI	36-40
<i>Olimjonova Gulida Olimjon qizi</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA DAVLAT VOJXONA XIZMATI ORGANLARI FAOLIYATI ..	41-47
<i>O'ng'alov Lazizbek Amiriddin o'g'li</i> NUROTA TOG' TIZMASINING TOSH DAVRI ARXELOGIYASINING O'RGANILISH TARIXI..	48-53
<i>Rahmonov Faxriddin Shoymardonovich</i> MILLIY DEHQONCHILIK MADANIYATINI ETNO-TARIXIY MANBALARDA AKS ETISHI (JANUBIY O'ZBEKISTON MISOLIDA)	54-58
<i>Tilavboyev Muhammad</i> JIZZAX VOHASIDA OT BILAN BOG'LIQ URF-ODATLAR VA MAROSIMLAR	59-63
<i>To'xtaboyev Xurmatullo Shomirza o'g'li</i> O'ZBEKISTON ILM-FANI RIVOJIDA FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETINING O'RNI (MUSTAQILLIK YILLARI MISOLIDA)	64-68
<i>Рахматиллаев Хасанбой</i> МАРКАЗИЙ ОСИЁНИНГ ҚАДИМГИ ДАВР ЭТНИК ТАРИХИНИ ЁРИТИШДАГИ АЙРИМ МУАММОЛИ МАСАЛАЛАР ВА УСУЛЛАРГА ДОИР	69-74
<i>Qurbonova Manzila Boqiyevna</i> BUXORO VOHASI MILLIY SHIRINLIKLARI VA ICHIMLIKLARI	75-80
<i>Ravshanova Gulora</i> QASHQADARYO VOHASIDA MUNTAZAM QUROLLI HARAKATLAR TA'MINOTI (XX-asrning 20- yillarida)	81-85
<i>Зарипбаев Уснатдин Оракбаевич</i> ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИ ЙИЛЛАРИДА ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН АССР ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИ	86-90

<i>Baxronov Abdullo Haydar o'gli</i> O'ZBEKISTONDA TOSH DAVRI ARXELOGIYASINI O'RGANISHDA XALQARO EKSPEDISIYALARINING O'RNI	91-95
<i>Maxmatqulov Jasur Isroil o'g'li</i> GIYOHVANDLIKKA QARSHI KURASH MAVZUSINING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	96-101
<i>Esanova Nilufar</i> O'ZBEKISTON-TURKIYA HAMKORLIGI VA UNING NATIJASI (TO'QIMACHILIK SANOATI MISOLIDA)	102-106
<i>Норбоев Сарвар Қахрамон ўғли</i> АФРОСИЁБДАГИ СЎҒД МУДОФАА ДЕВОРИГА ОИД ТАДҚИҚОТЛАРИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ (XX АСРНИНГ 50-80-ЙИЛЛАРИ).....	107-111
<i>Эсонов Зиёдбек Юлдашевич</i> ФАРҒОНА ВОДИЙСИ АҲОЛИСИ ТЎҚИМАЧИЛИК ҲУНАРМАНДЧИЛИГИ АНЪАНАЛАРИ	112-117
<i>Tishabayeva Irodaxon Rasulovna</i> 1960-1970 YILLARDA O'ZBEKISTONDA MAKTABGACHA TARBIYA MUASSASALARI FAOLIYATI	118-124
<i>To'xtamishева Fotima Musurmonovna</i> MUSTAQILLIK YILLARIDA QASHQADARYO VOHASI KASHTADO'ZLIGIDA O'ZGARISHLAR.....	125-132
<i>Sattorov Nurbek</i> SHIMOLIY BAQTRIYA VA ZARAFSHON MINTAQALARIDA DEHQONCHILIK VA CHORVACHILIK MADANIYATI SOHIBLARI ETNOMADANIY ALOQALARINING O'ZBEK XALQI ETNOGENEZI SHAKLLANISHIDAGI O'RNI	133-138
<i>Hazratov Nurali Burxon ug'li</i> QADIMGI KESH VILOYATI HUDUDIDAGI ARXELOGIK YODGORLIKLARINING O'RGANILISH TARIXIDAN	139-144
<i>Mamatqulov Bekzod Sherzovich</i> O'ZBEKISTONDA GAZ-OLTINGUGURT SANOATINING YUZAGA KELISHI VA UNING RIVOJLANISH TARIXI (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA).....	145-149
<i>Berdiyev Jamshid</i> VOHA JOY NOMLARINING SHAKLLANISHIDA ETNONIMLAR VA PATRONIMLARNING TUTGAN O'RNI	150-155
<i>Djurakulov Sherzod Davronovich</i> SAMARQAND VILOYATI HUDUDIDI TOSH DAVRI ARXELOGIYASINING O'RGANILISHI TARIXI	156-161
<i>Қурбанова Дилрабо Шерипбоевна</i> ПАРЛАМЕНТ ТАРИХИ ВА ТАРИХШУНОСЛИГИ	162-172

<i>Зухриддин Болтаевич Жунаев</i> ХОРАЗМДА РЕСПУБЛИКА ТУЗУМИ: ЮТУҚЛАР ВА МУАММОЛАР (1920-1924 йиллар)	173-181
<i>Mamadiev Voxodir Bobojonovich</i> QASHQADARYO MUZEYIDAGI NODIR OSTODON	182-186
<i>Norqo'chqarov Xushvaqt Eshnazarovich</i> AFG'ONISTONDA O'ZBEK TILINING QONUNIY ASOSLANISHI, O'ZBEKLAR IJTIMOIIY-MADANIY HAYOTIDAGI O'RNI (XX ASR – XXI ASR BOSHLARI)	187-197
<i>Ибрагимов Рахмон Зиёдуллаевич</i> ТОШКЕНТ ВОҲАСИ СЎНГГИ БРОНЗА ДАВРИ ТАРИХИ ТИЗИМИДА: ДАФН УДУМИ ВА МИГРАЦИЯ МАСАЛАЛАРИ	198-203
<i>Азаматова Гулмира Байирбековна</i> ОДАМ САВДОСИГА УЧРАГАН МИГРАНТ ХОТИН-ҚИЗЛАР ҲАҚИДА БАЎЗИ МУЛОҲАЗАЛАР	204-208
<i>Tishabayeva Iroдахon Rasulovna</i> 1960-1970 YILLARDA O'ZBEKISTONDA MAKTABGACHA TARBIYA MUASSASALARI FAOLIYATI	209-215
08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ	
<i>Ostonokulov Azamat Abdulkarimovich, Inoyatov Mardonbek Mo'min o'g'li</i> DAVLAT SEKTORIDA ICHKI AUDITNING XALQARO STANDARTLARI	216-226
<i>Kurbaniyazov Shaxzodbek Karimovich</i> O'ZBEKISTONDA KORPORATIV BOSHQARUV TASHKILIIY- IQTISODIY MEKANIZMI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY VA USLUBIY ASOSLARI	227-232
<i>Отабеков Отажон Ғайрат ўғли</i> ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ОПТИМАЛ СОЛИҚ ЮКИ ВА ИҚТИСОДИЙ ЎСИШ МАСАЛАЛАРИ	233-243
<i>Шакирова Фароғат Болтаевна</i> ИННОВАЦИОН ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА БАҲОЛАШ ИНДИКАТОРЛАРИНИНГ АҲАМИЯТИ	244-255
<i>Мамбетназаров Бахыт Бисенбаевич</i> ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИДА ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕТЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	256-263
<i>Jumaniyazova Ro'za Quvondiq qizi</i> TURIZM INFRATUZILMASI TUSHUNCHASI VA UNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	264-269
<i>Matniyozov Murodjon Rajabbayevich</i> DESTINATSIYA IMIDJINI SHAKLLANTIRISHDA TURISTLARNING SODIQLIGI VA QONIQLASHINING AHAMIYATI	270-278

<i>Хамидова Зарифа Урол қизи</i> ДАВЛАТ СЕКТОРИДА ИЧКИ АУДИТ ВА ДАВЛАТ МОЛИЯВИЙ НАЗОРАТ ТАДБИРЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ	279-291
<i>Toshaliyeva Saodat Toxirovna</i> KICHIK TADBIRKORLIK TUSHUNCHASI VA UNING IJTIMOIIY-IQTISODIY MONIYATI	292-296
<i>Худойназаров Фахритдин Хаитович</i> ИБН ХАЛДУННИНГ ИҚТИСОДИЁТГА ТАВСИЯЛАРИ	297-304
<i>Nurullayev Hoshimjon Hamidovich</i> GASTRANOMIYANING TURIZM RIVOJLANISHIDAGI ANAMIYATI	305-313
<i>Кадырова Шарофат Амоновна</i> ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ РАЗВИТИЯ СФЕРЫ УСЛУГ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ	314-323
<i>Бегматова Зиёда Захиджановна</i> ДАВЛАТ ИНТЕРАКТИВ ХИЗМАТЛАРИ ТИЗИМИ АСОСИДА КАДРЛАР БАНДЛИГИНИ ВА УЛАРГА ТАЛАБНИ БАҲОЛАШ	324-332
<i>Shafkarov Bakhrom Khudoyberdievich</i> TERRITORIAL FEATURES AND THEIR EFFECTIVE USE IN THE CULTIVATION OF VITICULTURE PRODUCTS	333-340
<i>Masharipova Fazilat Axmedovna</i> OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING ANAMIYATI	341-348
<i>Мусинов Дилшод Султанович</i> ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИНИНГИ ИЖТИМОИЙ ВА ИҚТИСОДИЙ САМАРАДОРЛИГИ ИҚТИСОДИЙ ЎСИШ ОМИЛИ СИФАТИДА	349-359
<i>Шакирова Юлдуз Сайдалиевна</i> ВОПРОСЫ РАЗРАБОТКИ ДОРОЖНОЙ КАРТЫ АКТИВИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ	360-368
<i>Абдивоҳидов Мамуржон Авазхон ўғли</i> РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИНИНГ МАЗМУНИ, ТАВСИФИ ВА РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ	369-380
<i>To'xtasinova Muxayyo Mirzasultonovna</i> DAVLATNING INNOVATSION TIZIMINI SHAKLLANTIRISH MASALASIGA	381-388
<i>Қурбанова Раҳима Джамшедовна, Мирзаева Ширин Нодировна</i> РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В СТИМУЛИРОВАНИИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	389-403
<i>Набиева Нилуфар Муратовна</i> ОСОБЕННОСТИ КОМПЛЕКСА МАРКЕТИНГОВОГО ПРОДВИЖЕНИЯ КОМПАНИИ В ЦИФРОВОЙ СРЕДЕ	404-416

<i>Safarov Radjabboy Eshmuxammadovich</i> KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHDA INDIVIDUAL DAROMADGA SOLIQLAR MEKANIZMIDAN SAMARALI FOYDALANISH MASALALARI	417-428
<i>Sharipova Zulayho</i> SANOAT TARMOQLARI KLASSTERLARINI RIVOJLANTIRISH VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	429-434
<i>Шарипов Акбар Илхамович</i> ЧАКАНА САВДО КОРХОНАЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА РАҚАМЛИ МАРКЕТИНГНИ РОЛИ	435-440
<i>Хаджаев Хабибулла Сагдуллаевич</i> ОБЪЕКТИВНАЯ НЕОБХОДИМОСТЬ И ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ АНТИМОНОПОЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ В РАЗВИТИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ	441-447
<i>Хамзайева Дилфуза Самаровна</i> SURXANDARYO VILOYATIDA TURISTIK MAHSULOTLARNI BAHOLASH VA SAMARALI RIVOJLATIRISH IMKONIYATLARI	448-452
<i>Усманова Насиба Акбаржоновна</i> ПУТИ РАЗВИТИЯ МЕНЕДЖМЕНТА В СФЕРЕ УСЛУГ	453-459
<i>Исхакова Сарвар Аюбовна</i> ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА ЗАНЯТОСТЬ И КВАЛИФИКАЦИЮ ПЕРСОНАЛА В СФЕРЕ БЫТОВОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	460-467
<i>Ollanazarov Bekmurod Davlatmurotovich</i> INNOVATSION TADBIRKORLIKNI MOLIYALASHTIRISHDA MUQOBIL MOLIYALASHTIRISH VOSITALARIDAN FOYDALANISH VA UNI TURISTIK XIZMATLAR SOHASIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI	468-479
<i>To'uchiyeva Nodira G'ulom qizi</i> OLIY TA'LIMNI BOSHQARISHDAGI INNOVATSIYALAR. CHAT GPT YOHUD SUN'IY INTELLEKT	480-485
<i>Абдурахимова Саида Аҳмаджановна, Адилова Гўзал Абзаловна</i> ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА КИЧИК БИЗНЕС СУБЪЕКТЛАРИ ТАРКИБИЙ ҚИСМЛАРИНИНГ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНИШ ТАҲЛИЛИ	486-494
<i>Maxsudov Sherzod Solijonovich</i> TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARIDA INVESTITSION MUHIT JOZIBADORLIGINI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI	495-500
<i>Tadjibekova Dilnoza Bakhtiyarovna</i> ENHANCING FINANCIAL RESOURCE FORMATION IN BUSINESSES	501-506
<i>Radjabova Malika Ziyodullayevna</i> AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASH ISTIQBOLLARI XUSUSIDA	507-512

09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

<i>Asraqulova Adiba Nabiyevna</i> ZAMONAVIY DAVRDA IQTISODGA FALSAFIY QARASHLAR	513-520
<i>Жўраев Аҳмад Муҳаммадиевич</i> ТИНЧЛИКПАРВАРЛИК ҲОЯЛАРИНИНГ ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИДАГИ АҲАМИЯТИ	521-530
<i>Гуламова Мавжуда Ташпулатовна</i> АХМАД ЗИЁУДДИН АЛ-КУМУШХОНаВИЙ АСАРЛАРИДА КОМИЛ ИНСОҲ ҲОЯЛАРИНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛИ	531-538
<i>Abduxolikova Nasiba Alijonovna</i> YOSHLARNING ONLAYN TA'LIM JARAYONIGA TA'SIR ETUVCHI IJOBIIY SALBIY OMILLAR	539-544
<i>Yazdonov Zikirillo Shukurilloevich</i> QALANDARIYLIK VA UNING INSON, JAMIYAT TIZIMIDAGI O'RNI	545-552
<i>Sharipova Barno Salimovna</i> BIOETIK MADANIYATNING RIVOJLANISH BOSQICHLARI VA UNING ZAMONAVIY IMIJI	553-558
<i>Xalikulova Umida Rustamovna</i> AXBOROT MUHITINING OLIY TA'LIMGA TA'SIRI: KONSTRUKTIV VA DESTRUKTIV OMILLAR	559-564
<i>Abbasova Maftuna Subxonovna, Temirova Xurshida</i> OILA VA NIKOH MA'NAVIYATI, OILANI MUSTAHKAMLASH OMILLARI	565-571
<i>Tog'ayev Nodirjon Ergashevich</i> AJDODLARIMIZ BOY ILMIY MEROSINING O'ZBEKISTONDA MA'RIFATLI JAMIYAT QURISH HAMDA YOSHLAR TARBIIYASIDA TUTGAN O'RNI	572-576
<i>Kipchoqov Xomidjon Gulomovich</i> JAVOBGARLIK PRINSIPINI SHAKLLANTIRISH AXLOQSHUNOSLIKNING ASOSIIY MASALASI SIFATIDA	577-581
<i>Raximova Rayxon Abdurasulovna</i> ZAMONAVIY OILADA MA'NAVIY-AXLOQIIY QADRIYATLARNI SHAKLLANTIRISH: MUAMMONING NAZARIY VA USLUBIIY TAHLILI	582-586
<i>Агзамова Нилюфар Шухратовна</i> "АДАБ АЛЬ-ТАБИБ" КАК ИСТОЧНИК НАЦИОНАЛЬНОЙ БИОЭТИКИ	587-591
<i>Axmadiyev Nuriddin Muxutdinovich</i> INTELLEKTUAL MADANIYAT YOSHLARNING INNOVATSION FAOLLIGINI OSHIRISHNING MUHIM MEZONI SIFATIDA	592-596
<i>Nabiyev Mansur Jamxur o'g'li</i> DEMOKRATIK JAMIYAT TARAQQIIYOTIDA IJTIMOIIY G'OYALAR EVOLYUTSIYASI VA MODERNIZATSIIYASI	597-603

<i>Kenjayeva Dilrabo Romanovna, Xaydarova Larisa Sunnatovna</i> GLOBALLASHUV SHAROITIDA MILLIY MADANIYAT SOHASIDAGI O'ZGARISHLARNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	604-609
<i>Abduraximova Tursunoy Abduvoxid qizi</i> O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM TRANSFORMATSIYASINING FALSAFIY MOHIYATI	610-615
<i>Tagayev Ganisher Xasanovich</i> YOSHLAR ETNOESTETIK DUNYOQARASHINI RIVOJLANTIRISHDA BADIY-ESTETIK OMILLARNING O'RNI	616-625
<i>Шоназаров Жамшид Шуҳратович</i> БЕҲБУДИЙ ВА УНИНГ ДАВЛАТЧИЛИК ҲОЯСИ	626-630
<i>Ҳамраев Сирож Абруевич</i> ЖАМИЯТ ЯНГИЛАНИШИ ВА ТАДБИРКОР МАЪНАВИЯТИ	631-637
<i>Nabiyev Bekzod Muxammadumarovich</i> MAFKURAVIY ISHLARNI TASHKIL ETISHDA ZAMONAVIY TARG'IBOT TEXNOLOGIYALARI: O'ZBEKISTON VA XORIY TAJRIBASI	638-642
<i>Hashimova Gulsina Ismoyilovna</i> HARBIY IJTIMOYIY ISH VA HARBIY MADANIYATNING HARBIY XIZMATCHILAR FAROVONLIGINI TA'MINLASHDAGI ROLI	643-648
<i>Karimova Gulnoza Yigitaliyevna</i> AXLOQIY MADANIYAT TUSHUNCHASINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOYIY ZARURIYATI	649-655
<i>Sharipova Kamola Usmonjonovna</i> YANGI O'ZBEKISTONDA GENDER TENGLIKNI TA'MINLASH BO'YICHA ILG'OR XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASINI MILLIY STRATEGIYAGA TRANSFORMASIYALASH ISTIQBOLLARI	656-661

07.00.00-Тарих фанлари

Норбоев Сарвар Қахрамон ўғли

Тошкент давлат техника университети таянч докторанти

**АФРОСИЁБДАГИ СЎҒД МУДОФАА ДЕВОРИГА ОИД ТАДҚИҚОТЛАРНИНГ
ЎРГАНИЛИШИ (XX АСРНИНГ 50-80-ЙИЛЛАРИ)**

Аннотация. Ушбу мақолада Марказий Осиёнинг ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ҳамда маданий жараёнларида ўзига хос ўринга эга бўлган Сўғд воҳасининг мудофаа деворлари унинг маркази ҳисобланган Афросиёб шаҳрида XX асрнинг 50-80-йилларида олиб борилган тадқиқотлар тарихи ва уларнинг натижалари баён қилинган.

Калит сўзлар: Сўғд, Бухоро воҳаси, Самарқанд, археологик экспедиция, мудофаа девори, тадқиқот.

Norboyev Sarvar Kaxramon ogli

PhD student of Tashkent state technical university

**STUDYING OF THE RESEARCH OF SOGDIAN DEFENSE WALL IN AFRASIAB (50-80th
YEARS OF THE XX CENTURY)**

Abstract. This article discusses the history of research conducted in 1950-1980 in the city of Afrosiab, where the defensive walls of the Sogdian oasis are located, which occupies a unique place in the socio-economic, political and cultural processes of Central Asia. its center and their results are described.

Keywords: Sogd, Bukhara oasis, Samarkand, archaeological expedition, defensive wall, researches.

Норбоев Сарвар Қахрамон ўғли

Базовый докторант

Ташкентского государственного технического университета

**ИЗУЧЕНИЕ ИССЛЕДОВАНИЙ СОГДИЙСКОЙ ОБОРОНИТЕЛЬНОЙ СТЕНЫ В
АФРАСИАБЕ (50-80-Е ГГ. XX ВЕКА)**

Аннотация. В данной статье рассматривается история исследований, проведенных в 1950-1980 гг. в городе Афросиабе, где находятся оборонительные стены Согдийского оазиса, занимающего уникальное место в социально-экономических, политических и культурных процессах Центральной Азии. описаны ее центр и их результаты.

Ключевые слова: Согд, Бухарский оазис, Самарканд, археологическая экспедиция, оборонительная стена, исследования.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V3I12.1Y2023N18>

Кириш. Маълумки, Сўғд Зарафшон ва Қашқадарё ҳавзасида жойлашган қадимий ва маданий воҳа ҳисобланиб, Марказий Осиёнинг ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ҳамда

маданий жараёнларида ўзига хос ўринга эга бўлиб келган. Ўтмишда бир неча бор дунё маданияти марказларидан бири даражасига етган Туронзаминнинг марказий қисми, хусусан Зарафшон ва Қашқадарё воҳалари бўйлаб жойлашган қадимий деҳқончилик ҳудудлари араб истилосига қадар Сўғд деб аталиб келган. Бу мамлакат зардуштийларнинг муқаддас китоби «Авесто»да ҳам “Гава - Сўғдийлар яшайдиган юрт”, деб таъкидланган [1; 10].

Адабиётлар таҳлили ва методология. Сўғд тарихи бўйича махсус изланишлар олиб бориш XIX асрнинг иккинчи ярми – XX аср бошларига бориб тақалади. Инглиз олимлари В.Томашек, Х.Гибб, немис шарқшуноси Й.Маркварт, француз хитойшуноси Э.Шаванн, россиялик машхур шарқшунос В.В.Бартольднинг [2, Б. 115] изланишларида Сўғд тарихига кўпроқ эътибор қаратилиши баробарида ўлка тарихий-географиясига ҳам бирмунча тўхталиб ўтилган. XX асрнинг 30-йилларидан бошлаб то 90-йилларигача бўлган ярим асрдан ортиқ бир давр мобайнида эса С.Г.Кляшторный, Л.Н.Гумилев, О.И.Смирнова, В.А.Лившиц, Л.И.Альбаум, А.Беленицкий, С.К.Кабанов каби совет тарихчилари, шу жумладан, марказий осиелик Б.Ғофуров, Г.Ғоибов, Э.В.Ртвеладзе, Р.Сулаймонов, М.Исҳоқов каби тарихчи ва археолог олимлар [3; 218] Сўғд ва унинг географик жойлашуви масаласига тўхталишган. Сўғд тарихий географияси бўйича ҳозирга қадар Санкт-Петербург, Берлин, Париж, Лондон, Оксфорд, Техрон, Токио, Рим, Тошкент, Душанбе каби марказларда улкан ишлар амалга оширилган ва бу соҳа янада ривожланиб бормоқда. Бу эса улар томонидан қўлга киритилган илмий янгиликлардан имкон қадар тўлақонли фойдаланиш ва уларни энг янги тарихшунослик таҳлилни амалга ошириб тадқиқот масаласи бўйича муайян тўхтамага келишни тақозо этади.

Тадқиқот методологияси. Тадқиқотларни ёритишда тизимлаштириш, қиёсий таҳлил, анализ ва синтез ҳамда муаммовий-хронологик каби илмий тадқиқот усулларида фойдаланилди.

Таҳлил ва натижалар. Сўғд ўлкаси тарихан бугунги Ўзбекистоннинг Самарқанд, Қашқадарё, Бухоро вилоятлари, Тожикистоннинг Панжикент атрофидаги ерларни бирлаштирган эди. Хусусан, Зарафшоннинг юқори оқимидан бошланувчи Самарқанд воҳаси Самарқанд ботиғида жойлашган бўлиб, шимолдан Ғубдинтоғ-Оқтоғ-Қоратоғ, жанубдан Қоратепа-Зирабулоқ-Зиёвуддин каби тоғлар билан ўралган. Бу воҳа текисликлари анча кенг бўлиб, фақат Навоий шаҳридан ўтиб тораяди ҳамда Қизилтепа ва Офтобачи қирлари бир-бирига яқинлашиб, Ҳазар йўлагини ҳосил қилади. Ундан ўтиб дарё водийси текислиги яна кенгаяди ва жануби-ғарб томон йўналишини ўзгартиради. Шундан сўнг Бухоро воҳаси бошланади. Бухоро воҳасининг узунлиги 70 км.га етиб, дарё деярли текисликдан оқади ва воҳа табиий текисликка айланади. Воҳа шимолдан Қизилқум билан, шарқдан Қўштепа, Азкамар, Қўйимозор, Қайнағач, Қумсултон каби тепаликлар, жануб ва жануби-ғарбдан эса Қоракўл платоси билан ўралган [4; 10].

Ўтмишда Зарафшон дарёси Шарқий Сўғд чегарасидан бошланиб, Ғарбий Сўғд Бухорода тугаган. Жанубий Сўғд эса ўрта асрларда шимолда Зарашон-Ургут тоғлари, шарқда Хисор қоялари, жанубда Бойсунтоғ, ғарбда Қарши дашти қумлари билан чегарадош Қашқадарё водийсини қамраб олган [5; 8]. Қадимги шаҳар цивилизацияси ва давлатчилик тарихини ўрганишда Ўрта Осиёнинг қадимги ва ўрта асрлар шаҳарлари мудофаа иншоотларини ўрганишнинг аҳамияти катта.

XX асрнинг бошларида Зарафшон воҳасининг йирик ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий марказларидан Самарқанд шаҳрида (Афросиёб) В.Л.Вяткин, Бухоро воҳасида Н.Ф.Ситняковского ва Л.А.Зиминаларнинг текшириш ишларини ҳисобга олмаганда Сўғд ҳудудларида кенг масштабдаги археологик қазиш ишлари олиб борилмаган. Сўғд ҳудудидаги шаҳар ва қишлоқларининг мудофаа иншоотларига оид дастлабки кузатув тадқиқотлар 1936–1938 йилларда Г.В.Григорьев раҳбарлигида Самарқанд музейи ва Зарафшон археологик экспедициялари томонидан Самарқанд яқинидаги Талибарзу ёдгорлигида олиб борилди [6; 62].

Шаҳар марказида 8 м баландликдаги цитадель жойлашган бўлиб шаҳарнинг умумий майдони 5 гектар бўлган. Манзилгоҳда асосий 6 қатлам очилиб ўрганилган. Бу қатламлар асосан Талибарзунинг мил.авв. VI-V асрлардан милодий VIII аср бошларигача бўлган даврни ўз ичига олган. Биз учун энг муҳими шаҳарнинг иккинчи босқичга оид (мил.авв. V-IV асрлар) мустаҳкам мудофаа деворидир [7; 38]. Шаҳар мудофаа деворида душманга ён томондан ҳужум қилишга мўлжалланган миноралар ҳамда тўғри бурчакли тешилган шинаклар бўлган. Марказий тепаликнинг бошқа бир қисмида тупроқ тагида қолган Талибарзу-I даврига оид девор қолдиқлари топилган. Унинг устидан янги девор қуришганлиги тадқиқотлар давомида аниқланган. Бундан ташқари деворда радиус шаклидаги тўғри бурчакли шинаклар ҳам бор. Ичкарида аскарлар учун махсус хоналар бўлган. Г.В.Григорьев қазишмалари натижасида Сўғд шаҳарларининг антик даври фортификациясининг айрим элементлари ва стратиграфиясига оид бир қанча муаммоларни ойдинлаштирди.

Ўрта Осиё мудофаа иншоотларини ўрганиш бўйича катта мувофақиятлар қадимги Сўғднинг пойтахти бўлмиш – Афросиёб шаҳрида олиб борилган қазишмалар жараёнида қўлга киритилган. 1959–1965 йилларда М.К.Пачасов томонидан қадимги шаҳарнинг мудофаа тизими ўрганилди. Тадқиқотчи фортификация тизимга оид кўплаб керакли маълумотларни берган бўлсада, энг қадимги девор қурилишини антик даврининг охири ва илк ўрта аср бошларига оид деб таъкидлайди. Бироқ унинг девор қурилиш даври бўйича берган хулосалари бошқа тадқиқотчилар томонидан инобатга олинмаган.

Кейинги даврда олиб борилган тадқиқотлар натижасида қадимги Афросиёб шаҳрининг фортификация тизимига оид кўплаб ютуқлар қўлга киритилди. 1956–1966 йилларда С.К.Кабанов археология ва тарих институти отряди билан биргаликда қадимги шаҳар ташқи қалъа деворининг шимолий қисми (Р-6) очиб ўрганди. Натижада очилган қалъа деворининг қалинлиги 6 м, узунлиги 62 м бўлиб, мил авв. III–II асрларга оид эканлиги аниқланди. Олиб борилган археологик кузатишлардан сўнг деворнинг хом ғиштдан (34-35x34-35x15-16) қурилганлиги аниқланган. Бундан ташқари тадқиқотчи деворда тош ётқизилган йўлак ва ички деворда эни 2 метр ёғоч устунли айвон бўлганлиги ҳақида маълумот бериб ўтади. Ҳар бир олиб борилган тадқиқотлар натижасида ёдгорликнинг умумий хусусиятлари ва мудофаа тизимига оид кўплаб маълумотлар қўлга киритилган [8; 26].

1960, 1965 ва 1968 йилларда тадқиқотчи М.И.Филанович томонидан шаҳарнинг шимолий қисмида қазиш ишлари олиб борилди (Р-6,12). Тадқиқотларда пахсадан қилинган қалинлиги 9 метр бўлган девор қолдиқлари топиб ўрганилди. Деворнинг санаси мил. авв. I милодий I асрлар деб белгиланган. Девор милодий IX асрнинг биринчи

чорагида хом ғишт билан таъмирланган. 6, 12 қазишмаларда бошқа бир мил. авв. I минг йиллик ўрталари ва антик даврига оид энг қадимги девор қолдиқлари топилган [9; 21].

1968–1971 йилларда Г.В.Шишкин қадимги Афросиёб қалъасининг шимолий қисмида (P-41/XVI) қазиш ишларини олиб борди. Натижада қадимги шаҳар фортификация тизимнинг милоддан аввалги I мингйиллик ўрталаридан мил. авв. III-II асрларга қадар бўлган даврий тараққиётга оид кўплаб муҳим маълумотлар олинди. Бу ерда милоддан аввалги I мингйиллик ўрталарига тегишли пахсадан қилинган қадимги девор очилган. Муҳими шаҳарни бир-бири билан боғловчи 15 та йўлаклар очилган, бу йўллардан мил. авв. V–VI асрлардан то милодий XIII асргача фойдаланилган [10; 9].

1971–1972 йилларда қадимги шаҳарнинг P-6 ҳудудида яна қазиш ишлари давом эттирилди. Қазиш ишлари жараёнида учта дарвоза ва кўча аниқланган, унга ички тарафга кириш учун махсус айланма йўлаклар қилинган. 1974 йилда Ю.Ф.Буряков Афросиёб ташқи деворининг шарқий қисмида тадқиқот ишларини олиб борди. Изланишлар жараёнида Мил. авв. аввалги I мингйиллик ўрталарига оид хом ғишдан қилинган мудофаа девори ва шаҳарнинг қадимги дарвозаси аниқланди.

Шуни таъкидлаш керакки, кўпчилик тадқиқотлар асосан қадимги шаҳарнинг ижтимоий-иқтисодий аҳволини ўрганишга қаратилганлигига гувоҳи бўламиз. Шаҳарнинг фортификация тизимини ҳар томонлама ўрганишга оид тадқиқотлар ўтган асрнинг 70-80 йилларида олиб борилган. Қадимги Афросиёб шаҳрининг цитадел қисми мудофаа тизимига оид стратегафик тадқиқотлар дастлаб Ш.С.Тошхўжаев ва О.И.Иневаткин томонидан 1976–1977 йилларда олиб борилган. Тадқиқотлар натижасида шу нарса маълум бўлдики, энг қадимги девор (платформа) мил. авв. VI–V асрларда пахса ва 51-69x31-41x7-9 см ўлчамли хом ғишлардан қилинган. Девор милодий X асргача бир неча маротаба таъмирланган [11, Б. 7].

Афросиёбнинг фортификация тизимга оид кўплаб кенг қамровли тадқиқотларга қарамай, шаҳарда мудофаа тизимининг пайдо бўлиши ва тараққиёти ҳақида тўлиқ маълумотларга эга эмасмиз. Бундан ташқари мудофаа иншоотларининг асосий элементларидан бўлмиш қадимги миноралар тўлиқ очиб ўрганилмаган. Афросиёб шаҳри ҳудудида қурилган энг қадимги девор санасини аниқлаш бўйича ҳам кўплаб тафовитли фикрлар мавжуд. Масалан қадимги шаҳарда тадқиқот ишларини олиб борган олим М.К.Пачасов умуман бутун бир шаҳар қурилиши даврини антик даврининг охири, илк ўрта аср бошларига оид деб баҳолайди. Юқорида таъкидлаганимиздек, кўпчилик тадқиқотчилар бу фикрни маъқулламайдилар. Чунки, қадимги Самарқанд акрополи атрофида қурилган мудофаа девори очиб ўрганилганда бу ерда аҳамонийлар давридагидек ясси бўртма ғишлар топилган.

Қолаверса, бир хил стандартли: 60x17x11, 62x25x11 ўлчамдаги ғишлар поғанама-поғана қилиб терилган. Бу ҳолат бизга аҳамонийларнинг архитектура санъатини эслатади. Ғишлар орасига 4 см қалинликда қоришма қўйилган. Шундан билишимиз мумкинки, шаҳарда энг қадимги девор қурилиши илк темир даврига бориб тақалади.

Хулоса. Ўрта Осиёда мил. авв. I минг йилликнинг бошларига оид кўплаб ёдгорликлар ўрганилган. Улар ичида Ёздепа, Аравалилидепа, Кўҳнатепа, Учдепа, (Туркманистон), Кучуктепа. Бандихон, Қизилтепа (Сурхон воҳаси), Сангиртепа, Узунқир, Даратепа, Чироқчитепа, Ерқўрғон (Қашқадарё), Афрасиёб, Кўктепа, (Самарқанд)

Далварзинтепа, Чуст ва Ашколтепа (Фарғона)лардан топилган моддий манбалар диққатга сазовордир. Бу ёдгорликлардаги мудофаа иншоотларининг қурилиш технологиясига эътибор қаратадиган бўлсак улар ўртасида ўзаро ўхшашликларни гувоҳи бўлишимиз мумкин. Ушбу ёдгорликларнинг қуйи қатламлари, Ёз I билан белгиланиб, уларнинг санаси мил. авв. X–VII асрларга оид. Жанубий Туркменистондаги Ёз I манзилгоҳининг фортификация тизимига эътибор қаратадиган бўлсак, девор қурилишида табиий тепаликлардан фойдаланилган. Агарда Афросиёб шаҳарининг фортификация тизимига эътибор берадиган бўлсак, бу ёдгорликда ҳам мудофаа девори қурилишининг илк босқичларида табиий тепаликлар бироз текстланиб устидан девор терилганлигини гувоҳи бўлаемиз.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Авеста. Видевдот. 1-фрагард, 5-банд: Авесто. Тарихий адабий ёдгорлик. А.Маҳкам таржимаси. – Тошкент: Шарқ, 2001. Яна қаранг: Авеста: «Видевдот» китоби. М.Исҳоқов таржимаси. – Тошкент: ТошДШИ, 2007.
2. Бартольд В.В. Туркестан в эпоху монгольского нашествия / Соч. Т. 1. – М., 1963.
3. Гафуров Б. Г. Таджики, древнейшая, древняя и средневековая история. – М.: Наука, 1972. – 664 с.; Пугаченкова Г. А., Ртвеладзе Э. В. Северная Бактрия – Тохаристан. Очерки истории и культуры древность и средневековье. – Ташкент: Фан, 1990. – 218 с.
4. Отахўжаев А. Ғарбий Сўғднинг суғориш тармоқлари билан боғлиқ атамалар хусусида // “Ўзбекистон тарихи”. – Тошкент, 2005. – №3.
5. Камалиддинов Ш.С. Историческая география Южного Согда и Тохаристана по арабоязычным источникам IX–начала XIII в. www.kroraia.com.
6. Исамиддинов М.Х. Истоки городской культуры Самаркандского Согда. – Ташкент, 2002.
7. Шишкина Г.В. Древнейшая оборонительная стена Самарканда // ОНУ. – Ташкент, 1970. – №9.
8. Кабанов С.К. Раскопки лессовой стены на городище Афрасиаба // ИМКУ. Вып.26, – Ташкент, 1992.
9. Филанович М.И. К истории сложенич городских укреплений Афрасиабе, “Афрасиаб” II. – Ташкент, 1973.
10. Шишкина Г.В., Древнейшая оборонительная стена Самарканда // ОНУ. – Ташкент, 1970. – №9.
11. Филанович М.И., Кочнев Б.Д., Мукашева Р.Р. Культура древнебухарского оазиса III–VI вв. н.э. – Ташкент, 1983.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 12/1 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).